

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Поморська академія в Слупську (Республіка Польща)
Коледж Санта-Фе (США)
Центральна бібліотека Болгарської академії наук (Болгарія)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Інститут мов (Федеративна Республіка Німеччина)
Західноукраїнський національний університет (Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека
імені І. П. Котляревського
Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 листопада 2022 року

Полтава

3. Степаненко М. І. Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. Київ, 1997. 216 с.

Світлана Дорошенко,

к.філол.н., доцент,

м. Полтава

«ТЕРМІНОЛОГІЧНІ БЮЛЕТЕНІ» ЯК ЗАСІБ РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У 30-х роках ХХ ст. одразу після згорнення курсу на українізацію наступає період русифікації, коли радянська влада починає боротися з будь-якими проявами націоналізму. Політика репресій на національному ґрунті особливо зачепила сферу мовознавства. Відомий український мовознавець Л. Масенко так описує ситуацію в лінгвістичній науці в 30-х роках ХХ ст.: «Нищівних ударів у цей же час зазнала школа термінознавства, яка склалась у попередній період. Після фізичної розправи з мовознавцями, що встигли укласти десятки термінологічних словників, проведеної в 1933 р. "викорінення, знищення націоналістичного коріння на мовному фронті" цілковито знищено було засади творення терміносистем» [1; с. 35]. Відповідними документами і статтями було запроваджено новий курс на зближення «братніх» мов. У сфері термінології це означало відкинення питомих українських термінів і покладення в основу творення термінологічних систем принципу калькування з російської.

Справа розбудови української наукової мови була призупинена у 1933 році. Почалася боротьба з «національним шкідництвом на мовному фронті». Після ліквідації в 1930 р. найавторитетнішого наукового центру, що координував термінологічну працю в усій Україні, – Інституту української наукової мови, проти

української науково-технічної термінології «розгорнулася справжня війна», за влучним висловом Г. Наконечної [2; с. 29].

Боротьбу з «національним шкідництвом» у термінології було офіційно підкріплено «Резолюцією комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології» (1934 р.), у якій «розвінчували» «шкідників на мовному ґрунті» і констатували «розвиток української літературної мови буржуазно-націоналістичним шляхом», що виявилось, зокрема, у «шкідництві, що запроваджувалося в загальних і термінологічних словниках (навмисне відкидання термінів та інших слів, тісно пов'язаних із процесами соцбудівництва і класової боротьби), відкидання загальноновживаних і засвоєних масою термінів та заміна їх штучними новотворами з метою гальмування процесу соціально-культурного зросту мас» [4; с.140].

Аналізуючи досвід мовного «націоналізму», резолюція у справі перевірки роботи на мовному фронті надавала рекомендації, серед яких: «Переглянути словники і виправити в дальших виданнях припущені в них хиби, спрямувавши розвиток термінології відповідно до інтересів соціалістичного, господарського і культурного розвитку та інтернаціонального виховання мас» [4; с.142]. В іншій резолюції НКО у справах перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології було подано чіткі методи «боротьби з націоналізмом на мовному фронті». Серед основних завдань передбачалося: 1) розгорнути критику словників ІУНМ; 2) переглянути словникову продукцію «з погляду повної і цілковитої ліквідації націоналістичної ідеології в термінології». Резолюція визначала, що «термін має бути відповідний до загальної мовної політики радянської влади» і що українська термінологія має базуватися «на основі марксоленінської методології, на основі ленінської національної політики» [3; с.147].

Далі йшли конкретні настанови щодо побудови подальших словників: не подавати «штучних, націоналістичних слів», відкидати архаїзми, провінціалізми, не обминати спільних для української та російської мов слів.

Замість ліквідованого Інституту української наукової мови організовано Науково-дослідний інститут мовознавства, одним із основних завдань якого став перегляд термінологічних словників, виданих ІУНМ, і внесення змін відповідно до нових настанов у термінології. На видатних українських мовознавців початку ХХ ст. накладено тавро «буржуазних націоналістів». Новий, «очищений», Інститут мовознавства видає додатки до термінологічних словників – «Термінологічні бюлетені» (1934-1936 рр.), у яких «виправлено» 14,5 тис. лексичного складу української термінології, що становило від 50 до 80 відсотків оригінальних українських термінів [2; с. 31]. «Виробничим термінологічним бюлетенем» зі складу української термінології вилучено та замінено на російські відповідники й близькі до них такі терміни: *межовий* – *бакенний*, *острішок* – *юбка (ізолятора)*, *прогонич* – *болт*, *злучення* – *з'єднання*, *линва* – *трос*, *почіпний* – *підвісний*, *тужавий* – *в'яжучий*, *вальцьований* – *прокатаний*, *масний* – *жирний*, *цебер* – *баддя*, *лупак* – *сланець*, *повзкий* – *повзучий*, *тяговий* – *ведучий*, *чадний* – *угарний*, *лускатий* – *чешуйний*, *зложище* – *поклад*, *уламок* – *осколок*, *пастка* – *западня (газова)*, *верчення* – *свердління* та багато інших.

Було вилучено терміни, які українська мова запозичувала самостійно, без посередництва російської, якщо вони не відповідали російським. Це особливо стосується назв хімічних елементів: *силіцій* став *кремнієм*, *меркурій* – *ртуттю*, *флюор* – *фтором*, *магnezій* – *магнієм*, *манган* – *марганцем* тощо. Технічна термінологія зазнала й граматичних змін: низка українських термінів дістала рід російських (*бензина* – *бензин*, *прафіна* – *парафін*, *генеza* – *генезис*, *аналіза* – *аналіз*, *цезезина* – *цезезин* і т. ін.)

Це був складний період у розвитку української наукової термінології, адже перекреслено результати багаторічної пошукової й творчої праці українських науковців, вилучено з ужитку словники та україномовні підручники.

Джерела та література

1. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. К.: КМ Академія, 2004.
2. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Г. Наконечна. Львів: Кальварія, 1999. 110 с.
3. Резолюція НКО для перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології. *Мовознавство*. 1934. Ч.1. С. 17 – 21.
4. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту / упоряд. Л. Масенко та ін. К.: КМ Академія, 2005.

Галина Таловиря,
к. пед. н., доцент,
м. Полтава

ПЕРЕВАГИ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО КОНТЕНТУ В ОПАНУВАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розробки методів опанування англійської мови вчителі все частіше стикаються з необхідністю адаптування тем, що вивчаються, до інтересів учнів, важливості посилення мотиваційного компоненту під час опанування мови за рахунок створення матеріалів, наближених до життя учнів.

Сучасна методика викладання англійської мови наголошує на якісно кращому результаті володіння нею за умови створення контенту, що мотивує. Більш того,